

Remissyttrande angående betänkandet ”En hållbar lärarutbildning” (SOU 2008:109)

Nationalkommittén för matematik sorterar under Kungliga Vetenskapsakademien (KVA), och har bland annat till uppgift att främja utbildning och forskning inom matematiken. Då matematikämnet är ett av skolans största, och då det därtill drabbats hårdare än de flesta andra ämnen av de problem den svenska skolan idag brottas med, finner vi anledning att härmed inkomma med ett (oinbjudet) remissvar.

Vårt intryck av utredningen är försiktigt positivt. I allmänna ordalag talas om en uppvärdering av specifika ämneskunskaper, och vi kan också skönja ett avståndstagande från den ideologiskt betingade idén om läraryrket som ett enda, till förmån för insikten att den som skall arbeta i förskolan behöver en helt annan utbildning än den som skall undervisa i exempelvis matematik eller historia i gymnasieskolan. Med dessa tankar sympatiserar vi starkt. Emellertid finner vi att de inte i tillräcklig omfattning slagit igenom i de konkreta förslag som läggs fram, i synnerhet inte på nivåerna upp till och med mellanstadiet, dvs för vad som i betänkandet kallas grundlärare.

På detta och annat i betänkandet har vi följande mer specifika synpunkter.

1. Matematik för grundlärare

I ett separat remissvar från KVA framhålles att betänkandets allmänna tankar om betydelsen av ämneskunskaper inte fått tillräckligt genomslag i de konkreta förslagen beträffande utbildning av grundlärare. KVA:s remissvar fokuserar på de naturvetenskapliga ämnena, men vi vill här peka på att även matematikämnet blir lidande, och att inslagen av matematik och matematikdidaktik behöver förstärkas.

Om undervisning i matematik ska hjälpa alla elever att utvecklas efter sin egen förutsättning och få tilltro till sin egen förmåga är det av yttersta vikt att det första mötet med matematikundervisning sker på ett bra sätt. För att detta ska kunna genomföras krävs det att eleverna undervisas av lärare med stora kunskaper inom området kring det tidiga matematiklärandet. Idag är det alltför många som ansvarar för denna mycket viktiga uppgift utan att ha tillräcklig kunskap om hur, vad och varför matematiska kunskaper ska läras.

Under en längre tid har det skett en dramatisk kunskapsutveckling rörande läs- och skrivinlärning och de svårigheter som finns kring detta, vilket lett till att en mycket stor andel av eleverna i svenska skolan får en undervisning om läs- och skrivinlärning som är byggd på beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund. Motsvarande utveckling när det gäller det första mötet med matematik har tyvärr inte skett, trots att det gjorts framsteg inom den teoretiska ämnesdidaktiska forskningen. Detta illustreras av att betänkandet genomgående redovisar läs- och skrivinlärningen som ett mer komplext problem än att lära sig matematik. Men stämmer detta verkligen med de faktiska förhållandena? På denna punkt känner vi stor oro, och efterlyser en tydlig markering av vikten av en ingående kunskap kring det tidiga matematiklärandet hos de lärare som ansvarar för detta område. Observera att detta i viss mån gäller även förskollärare.

Betänkandets förslag om att blivande lågstadielärare inte längre skall erbjudas någon ämnes-specialisering kan komma att få allvarliga och mycket negativa konsekvenser. Enligt vår mening är det just solida ämneskunskaper som krävs för att ge läraren den säkerhet som medger ett fritt och konstruktivt förhållningssätt till det stoff som ska läras ut. Lärare som däremot själva är osäkra inför matematiska begrepp riskerar att förmedla en "matematik-skräck" som tyvärr redan är alltför spridd.

Sammanfattningsvis menar vi att det finns tungt vägande skäl att stärka matematikämnet för blivande lågstadielärare, och att även fortsättningsvis erbjuda dem möjlighet till ämnes-specialisering. Vad gäller blivande mellanstadielärare föreslås i betänkandet att dessa skall kunna inrikta sig mot NO eller SO, men vi menar att det härtill finns skäl att foga en särskild matematikinriktning.

2. Lärarbehörighet

Sedan några år tillbaka har "lärarbehörighet" blivit något av ett mantra i svensk skoldebatt. En svårighet med att ta detta begrepp helt på allvar har varit att behörigheten definieras i termer av en viss examen, från en utbildning som ibland inte håller måttet, istället för att direkt kopplas till kunskaper i det aktuella ämnet och dess tillhörande didaktik. En framgångsrik lärarutbildningsreform skulle skänka ny relevans och trovärdighet åt behörighetsdiskussionen. Icke desto mindre vill vi i följande stycken föreslå att behörighetsbegreppet nyanseras något.

Ett viktigt led i att öka kompetensen i matematiklärarkåren är att lektorer som är forskar-utbildade i matematik anställs på gymnasieskolor. Universitetens doktorandutbildningar utexaminerar idag en hel del doktorer med håg och fallenhet åt det hållet. Vi har emellertid sett exempel på hur färskas doktorer av det slaget slår lärarbanan ur hågen pga den långa pedagogiska påbyggnadsutbildning som krävs av dem.

Bland annat av detta skäl är det angeläget att behörighetsbegreppet mjukas upp på så vis att individer med särskilt höga ämneskunskaper och god pedagogisk skicklighet efter särskild prövning kan beviljas dispens från kravet om gängse lärarexamen. Nyblivna doktorer har, utöver den särskilt höga ämneskompetens som följer med deras utbildning, i regel både undervisningserfarenhet och åtminstone en genomgången kurs i högskolepedagogik. Sådana personer (liksom för den delen särskilt kvalificerade personer med annan bakgrund än forskarutbildning) borde efter särskild prövning kunna få den pedagogiska påbyggnad som krävs för lärarbehörighet kortad till exempelvis en termin. Det finns ett mervärde i att inte alla lärare i kollegierummet är stöpta i samma form!

3. Antagningsstopp

Betänkandet föreslår ett ettårigt antagningsstopp i övergången från den gamla lärarutbildningen till den nya. Nu ryktas att kritiken mot detta förslag varit så stark att det inte längre är aktuellt. För säkerhets skull väljer vi att här ändå påpeka att också vi är emot ett sådant moratorium.

Men om det trots allt skulle bli aktuellt att genomföra förslaget har vi ett kompromissförslag: Undanta låt oss säga en handfull lärosäten från antagningsstoppet. På så vis minskar risken att

de allra bästa och mest entusiastiska tilltänkta lärarkandidaterna i just den "årskull" som drabbas söker sig till andra yrken. Om man gör så kan (det partiella) antagningsstoppet vändas till något positivt: om antagningen sett över hela landet minskas kraftigt under ett år kan vi vänta oss att de som trots allt antas håller en högre genomsnittsnivå.

4. Avslutande kommentar

I debatten kring betänkandet har från vissa håll uttryckts irritation över dess detaljnivå, som påståtts gå på tvärs mot idén om akademisk frihet. Vi håller inte alls med om denna kritik. Tvärtom – betänkandet har ju kommit till som en reaktion på att lärarutbildningen på många håll uppvisat brister, och nu behövs tydliga direktiv för att få verksamheten på rätt linje. Alltför vaga och abstrakta direktiv riskerar leda till att det hela blott blir en pappersreform.

För Nationalkommittén

Mikael Passare (ordförande)
passare@math.su.se